

Ümumi məlumat	Fənnin adı, kodu və kreditlərin sayı	SPH 202- Nitq mədəniyyəti və üslubiyyat, 3 kredit, 6 AKTS
	Departament	Dillər və ədəbiyyatlar
	Proqram (bakalavr, magistr)	Bakalavr
	Tədris semestri	2026/2027-ci tədris ilinin payız semestri
	Fənni tədris edən müəllim (lər)	Fil.ü.f.d.Almaz Bədəlova
	E-mail:	Doctorant@live.com
	Mühazirə otağı/Cədvəl	
	Konsultasiya vaxtı	Tələbələrle razılaşdırılmış vaxtda
Prerekvizitlər	Yoxdur	
Tədris dili	Azərbaycan	
Fənnin növü (məcburi, seçmə)	Məcburi	
Dərsliklər və əlavə ədəbiyyat	Dərsliklər: Nadir Abdullayev, Zabit Məmmədov, Nitq mədəniyyətinin əsasları. Bakı, 2008. Nadir Abdullayev. Nitq mədəniyyətinin əsasları. Bakı, 2014. Adil Babayev. Azərbaycan dilinin funksional üslubları. Bakı, 2001. Vaqif Tapdıq oğlu Qurbanov – Nitq mədəniyyəti və üslubiyyat. Bakı, “Müəllim” nəşriyyatı, 2011. Müasir Azərbaycan dilinin funksional üslubları, Bakı, 1998 Nabatəli Qulamoğlu (Pələngov), Müasir Azərbaycan dili punktuasiyasının problemləri, Bakı, 2019 İnternet resursları: http://www.korpus.azerbaycandili.az/Vocabularies/Download/6022/Orfoqrafiya_15.03.2021.pdf https://e-qanun.az/framework/47674 https://nk.gov.az/az/documents/1/ (Qərarlar) https://nk.gov.az/az/documents/7/ (Sərəncamlar) https://azertag.az/ https://klv.az/	
Kursun təsviri	“Nitq mədəniyyəti” fənni nitq mədəniyyətinin artan rolu və ona yiyələnməyin yolları, ədəbi dilimizin şifahi və yazılı formaları, ədəbi dilin bədii, elmi, rəsmi-ışgüzar, publisistik, epistoliar və məişət üslubları, fərdi üslub, müasir Azərbaycan dilinin üslubi-fonetik imkanları və vasitələri, leksik qrupların üslubi imkanları və üslubi məqsəduyğunluq əsasında istifadə yolları, morfoloji vahidlərin məqsəduyğun işlədilməsi nəticəsində morfoloji üslubi normalar, sintaktik vahidlərin üslubi imkanlarını əhatə edən dərslərdən ibarətdir. Kurs boyunca Azərbaycan dilinin müxtəlif üslublarına aid yazı nümunələri yazılır, fikrin yazılı və şifahi şəkildə ifadəsi zamanı ortaya çıxan yanlışlıqlar müzakirə edilir, hər mövzuya aid tapşırıqlar yerinə yetirilir. “Nitq mədəniyyəti” fənni tələbələrin nitq mədəniyyəti sahəsində əldə etdikləri bilik, bacarıq və vərdişlər sisteminə söykənən yeni praktik iş sistemidir.	
Kursun məqsədləri	“Nitq mədəniyyəti” fənninin tədrisində məqsəd: Dil daşıyıcısına sərbəst yazılı və şifahi dil bacarığını aşılamaq; Mədəni nitqin keyfiyyətlərini bilmək; Praktik tətbiq etmə vərdişlərinin aşılınması; Bədii, elmi, rəsmi-ışgüzar, publisistik, epistoliar üsluba uyğun olaraq nitq qurmaq bacarıqlarını inkişaf etdirmək; Azərbaycan dilinin quruluş xüsusiyyətlərini və ondan istifadə qaydalarını aşılamaq; Yazılı və şifahi nitqin forma və növlərini mənimsətmək; Yazılı nitqdə orfoqrafiya qaydalarına və durğu işarələrinə riayət etmək; Şifahi nitqdə intonasiya qaydalarını bilmək və əməl etmək;	

	Nitq etiketləri haqqında məlumatlı olmaq. Müxtəlif üslublarda yazılmış mətnləri ayırd edə bilmək, bu üslublarda mətn yazmağa bilmək.		
Tədrisin (öyrənmənin) nəticələri	Tədris nəticəsində tələbələr öyrənəcəklər: FTN 1. Fənnin mahiyyətini, strategiyasını müəyyənləşdirəcək FTN 2. Nitqin şifahi və yazılı formalarını, növlərini öyrənəcəklər. FTN 3. Nitq normalarını yazılı və şifahi nitqə tətbiq edə biləcəklər. FTN 4. Nitq etiketlərindən yerində və düzgün formada istifadə edə biləcəklər. FTN 5. Funksional üslubları və fərdi üslubu fərqləndirəcək FTN 6. Üslubları öyrənəcəklər, forma və xüsusiyyətləri haqqında məlumatlı olacaqlar. FTN 7. İşgüzar yazışma və işgüzar etiket qaydalarına əməl etməyə FTN 8. Rəsmi-kargüzarlıq sənədlərini tərtib etməyə, onların dil xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirməyə, xüsusi və kargüzarlıq sənədlərini bir-birindən asanlıqla fərqləndirməyə		
Tədris metodları	Mühazirə		+
	Qrup müzakirəsi		+
	İnteraktiv		+
	Sual-cavab		+
Qiymətləndirmə	Komponentləri	Tarix/son müddət	Faiz (%)
	Aralıq imtahanı		30
	Fəallıq		5
	Tapşırıq+bədii qiraət		5
	Quiz		15 (5+5+5)
	Final imtahanı		40
	Davamiyyət		5
	Yekun		100
Qaydalar (Tədris siyasəti və davranış)	Fəallıq-5 Tələbənin müzakirələrdə iştirakı, dərslə hazırlıq səviyyəsi, mövzularla əlaqəli verilən tapşırıqlar bu qiymətləndirməyə daxildir. Tələbə verilən tapşırığı yerinə yetirmədiyi halda bu bal ümumi qiymətləndirmədə nəzərə alınmır. Həftəlik tapşırıqlar fəallıq balı olaraq hesablanacaq. Davamiyyət-5 Semestr ərzində tələbənin dərslə iştirakına görə bal verilir. 2 qayıb 1 balı kəsir. Universitet tərəfindən müəyyənləşdirilmiş limiti (icazəli və ya icazəsiz) istifadə edən tələbə davamiyyət balı almayacaqdır. Tapşırıq-5 Müəyyənləşdirilən mövzu ilə əlaqəli yazı çalışması əsasında qiymətləndirmə ediləcək. Müəyyənləşdirilən mövzulara daxildir: annotasiya (roman) yazmaq, məqalə çalışması, tezis çalışması, plan tərtibi. Aralıq imtahanı-30 bal		

Tələbələrin biliyi tətbiqi və test tapşırıqları ilə yoxlanılacaq .

Quiz-15 bal

Aralıq və final imtahanı ərəfəsində 3 quiz keçiriləcək. Hər quiz 5 ballıq olacaq.

Final imtahanı-40 bal

İmtahan sualları həm tətbiqi, həm də test tapşırıqlarından ibarət olacaq .

İmtahan haqqında

1.İmtahana hazırlaşarkən dərslərdə götürülmüş qeydləri öyrənməklə yanaşı, dərsin iş planında göstərilmiş ədəbiyyatlara, o cümlədən başqa mənbələrə də müraciət etmək lazımdır.

2. Aralıq (30 bal) və Final (40 bal) imtahanlarında həm açıq, həm qapalı, işgüzar sənədlərin hazırlanması ilə əlaqəli sual formalarından istifadə ediləcəkdir.

2.Final imtahanında suallar aralıq imtahanından sonra keçilmiş materialların əsasında tərtib olunur.

Generativ Süni İntellektdən (GSI) istifadə qaydaları

Nitq mədəniyyəti və üslubiyyat fənninin tədrisində generativ süni intellekt (GSI) alətlərindən yalnız tələbənin öyrənmə, tədqiqat və fərdi inkişaf fəaliyyətini dəstəklədiyi, onun müstəqil düşünmə, yazma, təhlil və kommunikasiya bacarıqlarını əvəz etmədiyi hallarda məqsədyönlü, məsuliyyətli və şəffaf şəkildə istifadəsinə icazə verilir. GSI fənn üzrə bilik və bacarıqların mənimsənilməsinə köməkçi vasitə kimi istifadə edilə bilər, lakin tələbənin özünün formalaşdırmalı olduğu fikir, arqument, təhlil, mətn və yekun nəticələri əvəz etməməlidir.

Tələbə GSI-dən istifadə etdiyi halda bunu təqdim etdiyi müvafiq iş və ya materialda açıq şəkildə bəyan etməli, istifadə etdiyi GSI alətini və ondan hansı məqsədlə yararlandığını göstərməlidir. GSI-dən istifadənin gizlədilməsi və ya GSI tərəfindən yaradılmış məzmunun tələbənin müstəqil işi kimi təqdim edilməsi akademik dürüstlük və şəffaflıq prinsiplərinin pozulması hesab olunur və tələbə bu pozuntuya görə universitetin müvafiq qaydalarına əsasən məsuliyyət daşıyır.

Eyni zamanda, GSI tərəfindən yaradılan və ya təqdim olunan məlumatların düzgünlüyünün, etibarlılığının və obyektivliyinin yoxlanılmasına görə məsuliyyət tələbənin öz üzərinə düşür. GSI tərəfindən təqdim olunan məlumatda faktla bağlı səhv, uydurma məlumat və ya istinad, yanlış nəticə və qərəzli məzmun olduqda, həmin məlumatın yoxlanılmadan tələbə tərəfindən təqdim edilən işə daxil edilməsi tələbəni məsuliyyətdən azad etmir. Tələbə istifadə etdiyi məlumatın məzmununa və təqdim etdiyi işin akademik dürüstlük, elmi etibarlılıq və fənnin tələblərinə uyğunluğuna görə məsuliyyət daşıyır.

İmtahanlar və müəllim tərəfindən müstəqil bilik və bacarıqların qiymətləndirilməsi məqsədilə müəyyən edilmiş tapşırıqlar zamanı GSI alətlərindən istifadəyə yol verilmir. Dərs zamanı ayrı-ayrı tapşırıqlar üçün GSI-dən istifadəyə xüsusi məhdudiyyət və ya qadağa tətbiq edilə bilər. Bu tədbirlər aşağıdakı kimi müəyyənləşdirilir:

1. Şifahi və ya yazılı xəbərdarlığın verilməsi
2. Tapşırığın yenidən təqdim edilməsi

3. Tapşırıq üzrə balın azaldılması və ya sıfırlanması (0 bal). Süni intellektdən istifadəyə icazə verilən hallar: 1. Azərbaycan ədəbi dilinin normaları, nitq mədəniyyəti və üslubiyyatla bağlı anlayışlar haqqında əlavə məlumat əldə etmək; 2. Fonetik, leksik, qrammatik və üslubi normalarla bağlı nümunələrin hazırlanmasında yardım almaq; 3. Müxtəlif üslublara – elmi, publisistik, rəsmi-işgüzar, bədii və məişət üslublarına aid mətn nümunələrinin hazırlanması və müqayisəsi; 4. Hazırlanmış mətnlərdə orfoqrafik, qrammatik, leksik və üslubi səhvlərin müəyyənəşdirilməsinə yardım almaq; 5. Mətnin müəyyən üsluba uyğunluğunun təhlili üçün süni intellektdən əlavə fikir almaq; 6. Eyni fikrin müxtəlif üslublarda ifadə olunması üçün nümunələr hazırlamaq; 7. Nitqin aydınlığı, dəqiqliyi, düzgünlüyü, zənginliyi, ifadəliliyi və məqsədəuyğunluğu ilə bağlı nümunələr əldə etmək; 8. Sinonim, antonim, omonim, frazeoloji birləşmə və digər dil vahidlərinin işlənmə xüsusiyyətləri ilə bağlı nümunələr toplamaq; 9. Şifahi və yazılı nitqin inkişafı üçün çalışma, məşq və müzakirə suallarının hazırlanmasında yardımçı vasitədən istifadə etmək; 10. Tələbənin özü tərəfindən hazırlanmış mətnin dil və üslub baxımından redaktəsinə dair təkliflər almaq. Süni intellektdən istifadəyə icazə verilməyən hallar: 1. Tələbənin müstəqil yazmalı olduğu esse, məqalə, nitq, çıxış və ya digər yazılı işin tam şəkildə süni intellektə hazırlatdırılaraq öz işi kimi təqdim edilməsi; 2. Müəllim tərəfindən müstəqil nitq və ya yazı bacarığının qiymətləndirilməsi nəzərdə tutulan tapşırığın süni intellekt tərəfindən hazırlanması; 3. İmtahan və digər qiymətləndirmələr zamanı müəllimin icazəsi olmadan süni intellektdən istifadə edilməsi; 4. Süni intellekt tərəfindən hazırlanmış mətnin tələbənin şəxsi nitq nümunəsi və ya müstəqil üslubi təhlili kimi təqdim edilməsi; 5. Süni intellektin təklif etdiyi dil formasının ədəbi dil normasına uyğunluğu yoxlanılmadan düzgün variant kimi qəbul edilməsi; 6. Mövcud olmayan dil qaydalarının, müəlliflərin, əsərlərin və ya elmi mənbələrin süni intellekt tərəfindən yaradılaraq real mənbə kimi təqdim edilməsi; 7. Tələbənin özünün aparmalı olduğu üslubi və linqvistik təhlilin tamamilə süni intellektə həvalə edilməsi; 8. Başqa müəllifin mətninin və ya başqa tələbənin işinin süni intellekt vasitəsilə dəyişdirilərək mənimsənilməsi; 9. Müəllim tərəfindən konkret tapşırıq üçün süni intellektdən istifadənin qadağan edildiyi hallarda həmin vasitədən istifadə edilməsi.			
Cədvəl			
	Tarix	Fənnin mövzuları	Dərslik/Tapşırıqlar

1		Fənnin tədrisi, məqsəd və vəzifələri. Nitq mədəniyyəti anlayışı haqqında. Azərbaycan dili haqqında məlumat	N.Abdullayev, 2015:4-9; A.Babayev, 2017: 10-13;14-25 Azərbaycan dili haqqında verilmiş qanun, fərman və sərəncamların öyrənilməsi
2		Ritorikanın qısa tarixi Ritorikanın digər elmlərlə əlaqəsi	N.Abdullayev, 10-31 A.Babayev, 92-109 Natiqlərlə tanışlıq
3		Mədəni nitqin tələbləri: Nitqin aydınlığı, yığcamlığı, təmizliyi ,düzgünlüyü, zənginliyi, Mədəni nitqin tələbləri: nitqin sadəliyi, orijinallığı,münasibliyi, rabitəliliyi	N.Abdullayev,32-61; A.Babayev, 125-136 Natiqlərdən birinin nitqinin analizi
4		Nitq mədəniyyəti və ədəbi dilin normalar sistemi. Durğu işarələri	N. Abdullayev,124-156 ; 141-148 Mənt üzərində iş
5		Nitqin ifadəliliyi: intonasiya Şifahi nitqdə vurğu və fasilənin rolu.	N. Abdullayev, 62-85; Səsli mətnlərin dinlənilməsi
6		Sintaktik quruluşların tələffüz qaydaları Nitq etiketləri və ünsiyyət mədəniyyəti	N. Abdullayev, 88-102; Cəmiyyətdə nitq etiketlərinə necə istifadə edilir? Müşahidə üsulu
7		Nitqin növləri və formaları. Dialoji nitq: növləri Monoloji nitq və onun növləri. Çıxış və ona qoyulan tələblər.	N.Abdullayev,102-119 Monoloq hazırlamaq
8		Aralıq imtahanı Yazılı və şifahi nitq	 N.Abdullayev, 107-113 Mətn üzərində iş
9		Natiqlik sənətinin sahələri İctimai məişət natiqliyi. Ekran nitqi	N.Abdullayev, 116-119 Natiqlik sənətinin sahələrinə aid tapşırıq hazırlamaq
10		Azərbaycan ədəbi dilinin funksional üslubları. Ədəbi danışiq-məişət üslubu Bədii üslub. Bədii təsvir və ifadə vasitələri sistemi	Mühazirə N.Abdullayev,194-213; 170-190 Q.Mustafayev,21-31

			Bədii əsərlərdən bədii təsvir və ifadə vasitələrinin seçilməsi
11		Elmi üslub. Elmi-bədii üslub Publisistik üslub	Q.Mustafayev, 32-37 38-41 Müasir Azərbaycan dilinin funksional üslubları. Bakı–2001, 11-26 Elmi məqalə üzrə tezis hazırlanması və açar sözlərin seçilməsi
12		Epistolıar üslub Üslubların qarşılıqlı əlaqəsi	Q.Mustafayev, 54-56,60-66 Müasir Azərbaycan dilinin funksional üslubları. Bakı–2001, 104-117 Məktub yazmaq
13		Rəsmi işgüzar üslub.Rəsmi və işgüzar sənədlər Əməli yazı nümunələri. Hesabat, arayış, protokol, izahat, annotasiya	A.Babayev, 494,508,523,526,495 Müasir Azərbaycan dilinin funksional üslubları. Bakı–2001, 57-96 Hesabat,izahat , annotasiya yazmaq
14		Zəmanət, akt, xasiyyətnamə, elan Bədii qiraət	A.Babayev,538, 491,496,528; Müasir Azərbaycan dilinin funksional üslubları. Bakı–2001, 118-209 Xasiyyatmanə hazırlamaq
15		Mətnlər üzərində iş Yekun	
		Final imtahanı	